

ΟΣΑ ΔΕΝ ΕΖΗΣΑΝ

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- ΑΤΡΟΠΟΣ Ή Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΔΑΠΟΝΤΕ, μυθιστόρημα, Πατάκης 1996· 13η ανατύπωση: 2012 (γερμανική μετάφραση: GrössenwahnVerlag, Φραγκφούρτη 2017)
- ΚΑΙ ΝΕΚΡΟΥΣ ΑΝΑΣΤΑΙΝΕΙ, νουβέλα, Πατάκης 1997 (σειρά *Βιβλία που μιλούν, με τη φωνή του* Ακύλα Καραζήση, 1997)
- ΚΙΤΡΙΝΟΣ ΧΡΟΝΟΣ, νουβέλες, Πατάκης 1999· 5η ανατύπωση: 2002 (καταλανική μετάφραση: Pagés Editors, Βαρκελώνη 2004)
- ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ 1757-1798, Μεταίχμιο 1998
- ΜΕ ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΗ, μυθιστόρημα, Καστανιώτης 2003· 5η ανατύπωση: 2005 (γερμανική μετάφραση: GrössenwahnVerlag, Φραγκφούρτη 2013)
- ΟΠΩΣ ΟΙ ΑΠΙΣΤΟΙ ΚΙ ΕΜΕΙΣ, διηγήματα, Καστανιώτης 2005
- ΝΑΣΡΕΝΤΙΝ ΧΟΤΖΑΣ *Ιστορίες και χωρατά από τη Μικρά Ασία και τον ελλαδικό χώρο* (μαζί με τον Faruk Tuncay), Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού 2010· 2η ανατύπωση: 2012
- ΧΑΛΚΙΝΟ ΓΕΝΟΣ, μυθιστόρημα, Πατάκης 2013· 7η χιλιάδα: 2016 (γερμανική μετάφραση: GrössenwahnVerlag, Φραγκφούρτη, υπό έκδοση)

ΠΑΙΔΙΚΑ

- ΚΑΛΗΜΕΡΑ-ΚΑΛΗΝΥΧΤΑ, Δελφίни 1994, Πατάκης 1999
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ, Άμμος 1997
- Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΑΣΠΡΟΓΕΝΗ, Πατάκης 1998
- ΓΙΑΛΑΝ, Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΤΩΝ ΦΙΔΙΩΝ, Φαντασία 2004, Πατάκης 2017 (υποψήφιο για το βραβείο του Αναγνώστη 2017· ισπανική και καταλανική μετάφραση: υπό έκδοση)

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ

- ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΟ ΤΕΛΟΣ (*Ρήγας Βελεστινλής*), Πατάκης 2007
- ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ (*Κωνσταντίνος Κανάρης*), Πατάκης 2007
- Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ (*Αλέξανδρος Ύψηλάντης*), Πατάκης 2009

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

- Φλοράνς Σεϋβός, Η ΤΡΥΠΟΤΣΕΠΟΥΛΑ, Πατάκης 1999

ΜΑΡΙΑ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

ΟΣΑ ΔΕΝ ΕΖΗΣΑΝ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Πεζογραφία – 442

Μαρία Σκιαδαρέση, Όσα δεν έζησαν

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Χρύσα Φραγκιαδάκη

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ-Μοντάζ: Μαρία Ποιινού-Ρένεση

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Μαρία Σκιαδαρέση, Αθήνα, 2018

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2018

K.E.T. Γ081 K.E.Π. 740/18 ISBN 978-960-16-8150-4

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1984: Μια νύχτα ολόκληρη μαζί

9

1995: Όπως οι άπιστοι κι εμείς

27

2006: Όσα δεν έζησε

67

2017: Οι Μαύροι

99

ΠΡΩΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

121

1984

Μια νύχτα ολόκληρη μαζί

Ένας θάνατος σφράγισε τον ερχομό του στην Ελλάδα· ο θάνατος του Χουσεΐν. Δεν του έφτανε η δυστυχία του, η αγωνία της ξενιτιάς, η άγνοια της γλώσσας και των συνηθειών των ξένων τόπων, πράγματα που του φαίνονταν βουνό πριν ακόμα ξεκινήσει απ' την Τουρκία, είχε και να μεριμνήσει, με το που πάτησε το πόδι του στο ξένο έδαφος, και για το πτώμα του Χουσεΐν, του παιδικού του φίλου, αδερφού πες.

Μαζί πήραν την απόφαση να το σκάσουν από τη χώρα, κανόνισαν τον τρόπο, σχεδίασαν τις λεπτομέρειες, βρήκαν τον οδηγό της νταλίκας, προσφέρθηκαν να τον πληρώσουν με τις οικονομίες ενός χρόνου ολόκληρου στην Πόλη –σερβιτόροι σε καταγώγια, εργάτες νυχτερινής βάρδιας, φύλακες σε τουαλέτες– με όνειρο και προσμονή να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα και να

μπορέσουν να φύγουν, να περάσουν τα σύνορα. Τους πήρε μόνο τα μισά ο Κεμάλ, «να έχετε λεφτά για τα πρώτα έξοδα». Τους συμβούλεψε να τα κάνουν δολάρια, «η λίρα δεν περνάει πουθενά». Παιδί σπαθί, χρόνια οδηγός στη μεταφορική, κουβαλούσε ψυγεία τη μέρα εκείνη, επαγγελματικά, τελικός προορισμός Θεσσαλονίκη. Εκείνοι είχαν σχέδια για πιο μακριά, μάλλον στη Γερμανία θα κατέληγαν, έμενε ο θείος του ο Γιασάρ εκεί, έφυγε από το Ντιγιαρμπάκιρ όταν αυτός πήγαινε στο δημοτικό ακόμα, φιγούρα αμυδρή στη μνήμη του, ψηλός, αδύνατος, παχύ μουστάκι λίγο ριχτό στις άκριες, θείος μακρινός, με τον πατέρα του όμως μεγάλωσαν μαζί, από τότε που τον έχασαν εκείνος τους νοιαζόταν. Όταν έφυγε, δεν ήταν πως τους ξέχασε, μα η ξενιτιά είναι πράμα άτιμο, σε ξεμυαλίζει, όχι από καλοπέραση, το ακριβώς αντίθετο, δουλειά σκληρή, το πιο βρόμικο, δύσκολο, επικίνδυνο στον ξένο το αναθέτουν. Παρ' όλα αυτά ό,τι μπορούσε έκανε, κάτι μάρκα στις γιορτές, λίγες ευχές στα μπαϊράμια γραμμένες βιαστικά πίσω από κάρτες με κτίρια λαμπερά, θεόρατα, πάρκα άψογα σαν ψεύτικα, τοπία που άστραφταν από τον πλούτο και την ήσυχη, ασυνήφιαστη ζωή.

Μπήκαν στην νταλίκα νύχτα, φύλαξε τσίλιες ο οδηγός, τους έχωσε πίσω από μια κούτα θεόρατη, έσπρωξε μιαν άλλη να κάνει γωνία, άφησε άνοιγμα μια στάλα, όσο να περνούν να ξεμουδιάζουν, λεπτοί σαν τα κλαριά και οι δυο. Κανόνισαν και τα συνθηματικά χτυπήματα – ποιο για τον κίνδυνο, ποιο για απλή επιφυλακή, ποιο για ξεμούδιασμα.

Σε κάθε χτύπο ο Χουσεΐν άσπριζε σαν το χαρτί: από μικρός ήταν φοβητσιάρης. Σε μια στιγμή τον έπιασε δύσπνοια, τρόμαξε ο Κερίμ. «Τι γίνεται τώρα;» Του έκανε αέρα μ' ένα χαρτόνι, συνήλθε.

Εκείνος ο απότομος χτύπος, σήμα κινδύνου, λίγο πριν τα σύνορα –ήταν η αγωνία του Κεμάλ μεγάλη, πώς να μην είναι;– τάραξε πολύ τον Χουσεΐν. Πάνιασε κι άρχισε να τρέμει σαν το ψάρι. Έπιασε το χέρι του ο Κερίμ, μπούζι παγωμένο, τον τύλιξε καλά με το μπουφάν του – ζέστη αφόρητη μες στην καρότσα και αφύσικη τέτοια κρυάδα! Απέξω δεν έφτανε ο παραμικρός ήχος. Το όχημα σταματημένο, η ανάσα τους κομμένη. Ξεκίνησαν και, πάνω που ησύχασαν λιγάκι, πάλι κοκάλωσε το αμάξι, σαν να διέταξαν τον οδηγό να ξανασταματήσει, την τελευταία στιγμή, μπορεί κάποιος που σκέφτηκε πως κουβαλάει

κάτι παράνομο – ναρκωτικά κυρίως, δεν ήταν συχνή η μεταφορά ανθρώπων τότε ακόμα, τα σύνορα των Ανατολικών κλειστά, μετρούσε ακόμα τρία χρόνια ώσπου να πέσει ο «υπαρκτός». Έτσι, οι πρώτοι που ξεκίνησαν να φεύγουν από την Τουρκία – κάποιοι αριστεροί μετά τη χούντα του Εβρέν και κάτι Κούρδοι, πατριώτες του Κερίμ, οργανωμένοι οι πιο πολλοί, όχι όπως αυτός, επί ξύλου κρεμάμενος– περνούσαν από τα νησιά, μια αναπνοή απόσταση· έβλεπαν τ' αυτοκίνητα να σουλατσάρουν στην απέναντι ακτή – απ' τον Τσεσμέ τη Χίο, την Κω απ' τη Μυκάλη– και ξερογλείφονταν· να ήταν εκεί, ελεύθεροι και ξέγνοιαστοι! Οι πρώτοι που πέρασαν Ελλάδα μετάνιωσαν την ώρα· τους τσίμπησαν και τους ξανάστειλαν στη χώρα τους, σάπισαν χρόνια μες στις φυλακές. Σιγά σιγά όμως, θες που ο κόσμος κατέβαινε συχνά στους δρόμους διαδηλώνοντας με πάθος «είμαστε όλοι Τούρκοι», θες η καινούργια η κυβέρνηση λίγο μετά, η νεοφώτιστη, ήταν πιο τυχεροί οι επόμενοι που μπήκαν στην Ελλάδα· τους δέχτηκαν σαν πρόσφυγες πολιτικούς και τους φιλοξένησαν για όσον καιρό χρειάστηκε στον ξενώνα των Ηνωμένων Εθνών στο Λαύριο. Άλλοι έμειναν, άλλοι έφυγαν σε χώρες δυτικές που διάλεξαν να πάνε μ' εκείνο το

έγγραφο της μιας διαδρομής «φεύγεις, δεν ξαναμπαίνεις». Άργησε ο τόπος να συνηθίσει τους αλλοδαπούς.

Δεν ήταν της μοίρας του Χουσεΐν να ζήσει στην Ελλάδα μα ούτε και σ' άλλη χώρα. Ξεψύχησε εκείνη τη στιγμή ακριβώς που η νταλικά ξανασταμάτησε απότομα –όχι για δεύτερο έλεγχο, ευτυχώς, το έμαθε ο Κερίμ λίγες στιγμές μετά– μα γιατί είχαν ξεχάσει κάτι να σημειώσουν πάνω στο δελτίο αποστολής του οδηγού· το πήρε αυτός και πριν καλά καλά διανύσει δύο χιλιόμετρα άκουσε τα χτυπήματα από την καρότσα, κοφτά και γρήγορα χτυπήματα, απελπισμένα. Σταμάτησε στο πρώτο πάρκινγκ, άνοιξε πίσω, τρύπωσε με προφύλαξη, είδε τον Χουσεΐν στο πάτωμα και τον Κερίμ πάνω στο πτώμα του να κλαίει.

«Έσπασε η καρδιά του από τον φόβο» ψέλλισε ο Κερίμ.

«Θα είχε πρόβλημα και δεν το ήξερε» τον παρηγόρησε ο άλλος.

«Όταν παίζαμε ποδόσφαιρο, μικροί, έπεφτε κάτω και βαριανάσαινε, δε δώσαμε τότε σημασία, ούτε οι γονείς του».

Τα μάγουλά του μούσκεμα στο δάκρυ. Έμοιαζε χαμένος.

Οδήγησε ο Κεμάλ ως τον χωματόδρομο, πέρασε ανάμεσα στα φρεσκοποτισμένα χτήματα, έκοψε δεξιά –έδειχνε να γνωρίζει άριστα τα μέρη–, έφτασε σ’ έναν λόφο. Ψυχή ζώσα τριγύρω! Το σούρουπο όλο πύκνωνε. Ακαλλιέργητη η πλαγιά, γεμάτη θάμνους και ξεράγκαθα. Έβγαλε αξίνα, φτυάρι απ’ την νταλίκια, σαν να ’κανε συχνά τέτοιες δουλειές.

«Θα περιμένουμε να πέσει η νύχτα» είπε.

«Και πώς θα γίνει;» ρώτησε με αγωνία ο Κερίμ.

«Άσ’ το απάνω μου. Δεν είναι η πρώτη μου φορά. Συμβαίνουν συχνά στον δρόμο τέτοια».

Μεσάνυχτα πια, έχοντας από ώρα ξεμπερδέψει με την ταφή του Χουσεΐν, περνούσαν απ’ τα πρώτα χωριά της Ξάνθης.

Με τα δολάρια και το νούμερο του τηλεφώνου που του έδωσε ο Κεμάλ ένωσε ασφαλής ο Κερίμ. Του έβγαλε εκείνος το εισιτήριο, στη Θεσσαλονίκη.

«Μόλις φτάσεις στην Αθήνα, θα καλέσεις αυτόν τον αριθμό. Είναι καφενείο, θα ζητήσεις τον Ορχάν και θα του πεις πως σε στέλνω εγώ. Τίποτ’ άλλο».

Πήρε ταξί για το Λαύριο, όπως τον ορμήνεψε

ο Ορχάν στο τηλέφωνο. Έφτασε σούρουπο στην πόλη, μικρή, δίπλα στη θάλασσα. Τον υποδέχτηκαν δυο νεαροί στην είσοδο του στρατοπέδου.

Με τους Κούρδους δεν ήθελε πολλές κουβέντες. Τον πίεζαν να οργανωθεί, να συνεισφέρει στον αγώνα. Ποιον αγώνα; Δεν πίστευε σ' αυτά. Τον χρόνο που έμεινε στην Πόλη, βλέποντάς τη να γεμίζει από το άδειασμα του Κουρδιστάν, ένιωσε πως μόνη του επιθυμία ήταν μια ήσυχη ζωή, στη Γερμανία κατά προτίμηση. Τους είπε μάλιστα αυτές τις σκέψεις του, τον είπανε δειλό, προδότη και ηλίθιο. Τον ξέγραψαν, τους ξέγραψε. Δεν ξανακουβεντιάσαν.

Νέα όμως από τη Γερμανία δεν ερχόντουσαν, κι όταν επιτέλους έφτασαν, έσβησε και η τελευταία ελπίδα του Κερίμ.

«Δε βρίσκεις εύκολα δουλειά όπως παλιά» έγραφε ο θείος Γιασάρ, «οι Γερμανοί διώχνουνε κόσμο. Έπαθα κι ένα ατύχημα, εργατικό, βεβαίως, η ασφάλεια με καλύπτει, μα τι τα θες; Το χέρι είναι χέρι, και μάλιστα δεξί. Η νέα μου δουλειά πιο ελαφριά μα με μικρότερο μισθό. Εδώ είναι δύσκολα τα πράγματα, Κερίμ, καλύτερα να μείνεις στην Ελλάδα». Δεν έγραψε ξανά στον θείο Γιασάρ, ήταν πολύ περήφανος για να ζητήσει χάρη δεύτερη φορά.

Ευτυχώς τον συμπάθησε ο Ορχάν –Τούρκος αυτός, έδειχνε να είναι αρχηγός ανάμεσα στους δικούς του–, τον βοηθούσε σ’ ό,τι περνούσε από το χέρι του. Άλλος ένας λόγος για να τον αντιπαθήσουν περισσότερο οι Κούρδοι. Δεν ήταν και οι καλύτεροι φίλοι με τους Τούρκους αριστερούς, παρότι ο εχθρός ήταν κοινός: διαφωνούσαν ριζικά στην τακτική, και σ’ έναν πόλεμο συχνά αυτό μετράει ακόμα πιο πολύ κι από τον στόχο.

Έπρεπε οπωσδήποτε να βρει δουλειά, δεν άντεχε να ζει με όσα του εξοικονομούσε ο Ορχάν. Ξεκίνησε να ψάχνει, δύσκολο, μονάχα σε δουλειές του ποδαριού μπορούσε να ελπίζει. Πάλι ο Ορχάν τον νοιάστηκε· τον πήρε στο ξενοδοχείο όπου ο ίδιος δούλευε στη λάντζα της κουζίνας. Δοκιμαστικά, αν έκανε για τη δουλειά θα τον κρατούσαν – να κουβαλάει κασόνια με μπίρες και κρασιά, ν’ αδειάζει το αυτοκίνητο που έφερνε τις προμήθειες, να συμμαζεύει και να πετάει τα σκουπίδια, να πλένει νεροχύτες, πάγκους και πατώματα στο τέλος της ημέρας.

Πάσχιζε να ξεβουλώσει το λούκι της αποχέτευσης, στην πίσω αυλή, που έφραξε ξαφνικά κι έπηξε στην μπόχα την κουζίνα.

Αυτή liaζόταν πάνω σε μια ξαπλώστρα, στη βεράντα του ημιώροφου, δίπλα στην πισίνα. Ιούνιος μήνας, οι ζέστες είχαν ξεκινήσει και στις παραλίες έσκαγαν μύτη οι πρώτοι λουόμενοι. Το χέρι του χωμένο ως το μπράτσο μέσα στο λούκι, βρόμικος και μουσκεμένος στον ιδρώτα, μα το γυναικείο μάτι εκτίμησε αμέσως τα πυκνά μαλλιά, το δεμένο πανωκόρμι, το μελαχρινό του δέρμα· είχε βγάλει το φτηνό, συνθετικό πουκάμισο, μην το λερώσει. Τον παρατηρούσε πίσω από τα σκούρα γυαλιά, θαυμάσιο καμουφλάζ για το επίμονο βλέμμα της, και περίμενε, όπως το αρπακτικό τον νεοσσό, να σηκωθεί και να γυρίσει πρόσωπο προς το μέρος της για να μπορέσει να τον περιεργαστεί.

Ψηλός, ευθυτενής, κώλος σφιχτός, πλάτες δεμένες, τίναξε με μια κίνηση αγριμιού τα μαύρα του μαλλιά τα κολλημένα στο μέτωπο απ' την πολύωρη πάλη του με τα βρομόνερα, κι έτσι όπως τεντώθηκε αργά, νωχελικά, να ξεπιαστεί, τα γυμνασμένα μούσकुλα αποτέλειωσαν τη λιγωμένη από ώρα γυναίκα.

Ένα μπλε αμάξι με κουκούλα, ανοιχτή την ώρα εκείνη, έφραζε τη φαρδιά πόρτα απ' όπου μπαινόβγαινε το προσωπικό. Στο τιμόνι καθόταν μια

θεά· έτσι του φάνηκε τουλάχιστον. Ξανθιά, αεράτη, σκούρα γυαλιά τής έκρυβαν τα μάτια που, αναμφίβολα, θα ήταν όμορφα κι αυτά, ημίγυμνη μέσα στο διάφανο παρεό σε αποχρώσεις της φωτιάς. Σκέφτηκε πως αυτή σίγουρα περίμενε κάποιον που ερχόταν πίσω του κι ενστικτωδώς γύρισε να κοιτάξει. Βγήκε από το αμάξι εκείνη, «εσένα περιμένω» του είπε. Κοντύτερη απ' όσο έδειχνε μέσα στο αυτοκίνητο, ίσως και λίγο κωλαρού, μεστό κορμί, βαρύ, στήθια μεγάλα. Τι του είπε; Έψαξε μέσα στο μυαλό του, ναι, δεν τον γελούσαν τα φτωχά του ελληνικά· «εσένα περιμένω». Αυτόν; Γιατί;

Μπήκε στο αμάξι όπως του είπε, πήγε στο σπίτι της –βόρειο προάστιο–, μπήκε στο μπάνιο της, πλύθηκε, λούστηκε, βγήκε, αγγίχτηκαν, το ένα έφερε το άλλο, βρέθηκε στο κρεβάτι της, την έκλεισε στα μπράτσα του, τον έκανε να ονειρευτεί. Απ' τη στιγμή εκείνη δεν ήταν πια ο ίδιος.

Μέρα τη μέρα, κάθε μέρα, πέρασε η βδομάδα, μπήκε η επόμενη, η ψυχή του Κερίμ στόμωνε από την ευτυχία· δίπλα στη Σίλβια –μοναχοκόρη του ιδιοκτήτη του ξενοδοχείου όπου δούλευε– ένωθε πως φουσκώνει, φουσκώνει σαν αερόστατο έτοιμο ν' απογειωθεί. Τίποτα από τα

παλιά δεν τον συγκινούσε, λησμόνησε ως και το βασικό του μέλημα, την επιβίωση, κανόνα για τη διαφύλαξη και την ισορροπία της ύπαρξής του όλα αυτά τα χρόνια. Ξέχασε τον Χουσεΐν, τον ερχομό του στην Ελλάδα, ξέχασε τον Ορχάν και το στρατόπεδο στο Λαύριο, και τη δουλειά του ακόμα ξέχασε – δεν πήγε δυο φορές, την τρίτη τον απέλυσαν.

«Τι σε νοιάζει, βρε κουτό; Σε παίρνω εγώ για κηπουρό, ο άλλος γέρασε, θα τον βοηθάς».

Του άρεσε και δεν του άρεσε αυτό που άκουσε· είχε πιστέψει πως η κοπέλα, βάζοντάς τον στο κρεβάτι της τον έβαζε και στη ζωή της, και τώρα του έλεγε να τον προσλάβει υπάλληλο; Δε μίλησε, περίμενε τον χρόνο να της δείξει όσα το στόμα του δεν τόλμαγε να πει· την είχε ερωτευτεί!

Φρόντιζε τα λουλούδια κι έμενε σ' ένα καμαράκι χαμηλοτάβανο σαν αποθήκη στον κήπο του σπιτιού της, πολύ του κόστιζε που δε ζούσαν μαζί, μα ήταν απόφαση δική της, τη σεβόταν, ίσως και λίγο τη φοβόταν. Τη μέρα που κατέβηκε και μάζεψε τα λιγοστά του ρούχα από το Λαύριο, δεν είπε στον Ορχάν κουβέντα για τη Σίλβια. «Βρήκα αλλού δουλειά, φαίνεται καλή» δήλωσε μονάχα. Ο άλλος δε συνήθιζε, έτσι κι αλλιώς, τις

ερωτήσεις. Έφυγε με τη βεβαιότητα πως η ζωή του παίρνει άλλο δρόμο, αλλάζει ριζικά.

Η Σίλβια βέβαια δεν άλλαξε καθόλου τη δική της, μάλιστα, ύστερα από λίγους μήνες, επέστρεψε ολοκληρωτικά σ' αυτήν· παρέες, πάρτι, φαγητό, χαρτί, πότε αυτή κάπου, πότε διάφοροι στο σπίτι. Έμενε αυτός να περιμένει εκείνο το «έλα για λίγο επάνω», όποτε ξέμενε μονάχη. Τον σκότωνε εκείνο το «για λίγο», αυτός ονειρευόταν να κοιμηθούν μια νύχτα αγκαλιά, μια νύχτα ολοκληρη μαζί, όπως τις πρώτες μέρες. Δεν έβγαινε να πάει πουθενά, μόνο τα βράδια που η Σίλβια έλειπε ή είχε κόσμο στο σπίτι μαζεμένο, κατέβαινε ως τη στάση, έμπαινε στο πρώτο λεωφορείο και πήγαινε μια βόλτα στην Ομόνοια, να σεργιανίσει, να μην του στρίψει μέσα σ' εκείνο το στενόχωρο δωμάτιο, χτισμένο εν πρώτοις για αποθήκη κι αργότερα σπιτάκι για τον κηπουρό, στο πίσω μέρος του γκαράζ.

Γύρισε νωρίς εκείνο το βράδι, πριν τις εννιά. Η Σίλβια, που τη νόμιζε φευγάτη, ήταν στο σπίτι και τον έψαχνε.

«Πού χάθηκες;»

Του φάνηκε ανυπόμονη η φωνή της, χάρηκε.

«Σου έλειψα;» τη ρώτησε παιχνιδιάρικα.

Εκείνη ήταν σοβαρή. Είχε καλέσει κάποιον σε δείπνο, είπε.

«Η Ελπίδα χρειάστηκε να φύγει, αρρώστησε η μάνα της. Έχει μαγειρέψει μα σε θέλω για το σερβίρισμα» δήλωσε με το ύφος που δε σήκωνε αντίρρηση και που τελευταία το είχε όλο και συχνότερα. Μελαγχόλησε. Αυτές οι μεταπτώσεις διάθεσης τον τρέλαιναν. Μάζεψε όλη του τη δύναμη, της έφραξε τον δρόμο.

«Θέλω να μείνουμε μαζί ένα βράδυ, όπως παλιά».

Ξαφνιασθηκε. «Θέλεις;» τον ρώτησε κοιτάζοντάς τον με ειρωνεία. Εκείνος μπλόκαρε εντελώς, δεν ήξερε τι ν' απαντήσει. Η Σίλβια άλλαξε ύφος, γλύκανε, «όλα θα γίνουν, αγοράκι μου, στην ώρα τους!». Δύσκολα έπνιξε ένα γελάκι που της ανέβηκε στο στόμα.

Τον παραμέρισε για να περάσει, αφήνοντάς τον σύξυλο να σκέφτεται τα χίλια δυο...

«... και κόψε μερικά τριαντάφυλλα για το τραπέζι» του φώναξε πριν ανεβεί να μπει στο μπάνιο.

Για κάποιον Κούρδο ή Τούρκο τηλεφώνησαν από την αστυνομία στον καφετζή. Βρήκαν το τηλέ-

φωνο στην τσέπη του νεκρού, άγνωστος, «δεν έχει πάνω του κανένα χαρτί».

Ο Ορχάν είχε φύγει πια απ' τον ξενώνα του Λαυρίου, έφαγε τον κόσμο ο καφετζής ώσπου να τον βρει. «Να πάει κάποιος από σας να αναγνωρίσει το πτώμα, είπαν».

Πήρε μαζί του τον Αλή, δεν ήξεραν ποιον θ' αντικρίσουν. Σφίχτηκε η καρδιά του Ορχάν στη θέα του Κερίμ, πολύ τον είχε συμπαθήσει. Αγνώριστος: τον είχαν κάνει τα σκυλιά κομμάτια. Εκεί στα Τουρκοβούνια γύριζαν πάντα σε αγέλες τα σκυλιά, δέκα μπορεί και παραπάνω κάθε αγέλη.

Πού να φανταστεί ο Ορχάν όσα είχαν συμβεί, δεν είχε ακούσει για τη Σίλβια, για τον απελπισμένο έρωτα του νεαρού γι' αυτήν, δεν ήξερε για κείνο το βράδυ, το τελευταίο βράδυ που ανέβηκε ο Κερίμ στο σπίτι της.

Τακτοποίησε τα τριαντάφυλλα στο βάζο όπως του είχε μάθει η Σίλβια και μπήκε στην κουζίνα: χορτόσουπα, αρνάκι ψητό στον φούρνο με μικρές ολόκληρες πατάτες, σαλάτα, το μενού, και για επιδόρπιο φράουλα παγωτό.

Χτύπησε το κουδούνι. Η Σίλβια ακόμα ετοιμαζόταν. Στο άνοιγμα της πόρτας ένας γεροδεμένος παιδαράς, ψηλότερός του, ξανθός, μαλλιά

κοντοκομμένα, μάτια ανοιχτόχρωμα, φάτσα σκληρή κι αγέλαστη, κοστούμι, γραβάτα, ένα μπουκάλι κρασί στο κάθε χέρι.

Βάρος ασήκωτο στρογγυλοκάθισε στο στήθος του Κερίμ. Κατέβηκε κι η Σίλβια, κούκλα μέσα στο μαύρο στενό της φόρεμα, ξεκίνησαν να τρώνε, έπιναν το κρασί σαν νεροφίδες. Σε λίγο ήρθαν στο κέφι κι άρχισε αυτός ν' απλώνει τη χερσούκλα του, να τη χουφτώνει στα μπράτσα και στην πλάτη, στα μπούτια αργότερα, έσυρε την καρέκλα του κοντά της, πολύ κοντά της, κι όσο έτρωγε της χάιδευε το πόδι. Απέφευγε ο Κερίμ το σύμπλεγμά τους, σερβίριζε κοιτάζοντας αλλού, ένιωθε τα μηνίγγια του να σπάνε το κρανίο, να εκσφενδονίζονται μέσα στα πιάτα με το αρνί και τις πατάτες. Κατέφυγε στην κουζίνα, μη βλέπει, μην ακούει. Κάποια στιγμή η φωνή της κατόρθωσε και διαπέρασε τ' αυτιά, το στέρνο του, στέγνωσε όλα τα υγρά του σώματός του, κόμποι το σάλιο μες στο στόμα του.

«Φέρε το παγωτό, Κερίμ».

Στα μέλη του μια κούραση, έτρεμε μην του πέσει ο δίσκος με τα κρουστάλλινα μπολάκια.

Δεν ήταν στο τραπέζι, έφαξε, σκέφτηκε μη βγήκαν στη βεράντα. Πάλι η φωνή της σκληρή, ανελέητη, τον καθοδήγησε.

«Κερίμ, το παγωτό φέρ' το επάνω!»

Οι τιράντες του φορέματος πεσμένες, το μισό της στήθος ξεχειλίζε μέσα απ' τον κατεβασμένο μπούστο, τα μαλλιά της ριγμένα στους ώμους του κτήνους, που με το ένα χέρι την αγκάλιαζε και με το άλλο προσπαθούσε να της βγάλει το φόρεμα. Εκείνη, γελώντας νευρικά, πέταξε ψηλά τις γόβες της, που προσγειώθηκαν η μια μπροστά στην μπαλκονόπορτα κι η άλλη στο κομοδίνο. Της δάγκωνε αυτός το στήθος, τον λαιμό, αυτή γελώντας διαρκώς έγενεψε στον Κερίμ ν' αφήσει τον δίσκο πάνω στην τουαλέτα της.

Τρελάθηκε!

Παράτησε τον δίσκο, κατέβηκε στην κουζίνα, πήρε το ψαλίδι που έκοβαν τα τριαντάφυλλα, ανέβηκε ξανά, πλησίασε τον μισόγυμνο πια άντρα και ετοιμάστηκε να του καταφέρει ένα γερό χτύπημα στην πλάτη, όταν η Σίλβια έβαλε τις φωνές. Γύρισε ο άλλος, τον είδε με το ψαλίδι υψωμένο, σαν αίλουρος απέφυγε το χτύπημα, άπλωσε το δεξί του χέρι, άρπαξε από την τσέπη του πεσμένου δίπλα σακακιού του ένα πιστόλι, το κόλλησε στον λαιμό του Κερίμ και δίχως διασταγμό πάτησε τη σκανδάλη. Μία φορά έφτασε, κόπηκε ο λαιμός στα δύο, κρέμασε το κεφάλι προς τα πίσω, σαν από νεροπίστολο τινάχτη-

κε το αίμα, πιτσίλισε τον τοίχο, τα σεντόνια, το πρόσωπο της Σίλβιας που άρχισε να ουρλιάζει υστερικά. Της έκλεισε το στόμα ο φονιάς, «Σκάσε, μαλακισμένο, θες να μας πάρουνε χαμπάρι και να 'χουμε τραβήγματα για ένα τίποτα;».

Έφεραν σακούλες σκουπιδιών, τον τύλιξαν, άλλαξαν τα σεντόνια, καθάρισαν τον τοίχο, έβαλαν πλυντήριο και βιάστηκαν να χώσουν τον Κερίμ στο πορτ μπαγκάζ ζεστόν ακόμα, για να προλάβουνε την ακαμψία.

Πρωί, γύρω στις πέντε, ένας ρακοσυλλέκτης ειδοποίησε την αστυνομία πως, στα Τουρκοβούνια, βρήκε το πτώμα ενός άντρα μισοφαγωμένο απ' τα σκυλιά.